



Miljøministeriet  
Naturstyrelsen

Natura 2000-plan 2010-2015

# Skånsø og Tranemose

Natura 2000-område nr. 61  
Habitatområde H54

# Kolofon

**Titel:**

Natura 2000-plan 2010-2015. Skånsø og Tranemose.  
Natura 2000-område nr. 61  
Habitatområde H54

**Emneord:**

Habitatdirektivet, Miljømålsloven, målsætninger, indsatsprogram,  
Natura 2000-planer, Skånsø, Tranemose.

**Udgiver:**

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

**Ansvarlig institution:**

Naturstyrelsen Vestjylland  
Holstebrovej 31  
6950 Ringkøbing  
[www.naturstyrelsen.dk](http://www.naturstyrelsen.dk)

**Copyright:**

Naturstyrelsen, Miljøministeriet

**Sprog:**

Dansk

**År:**

2011

**ISBE nr.**

978-87-7091-183-2

**ISBN nr.**

978-87-7091-184-9

**Dato:**

1. december 2011

**Forsidefoto:** Udsigt over Skånsø

Fotograf: Peter Bundgaard

**Resume:**

Natura 2000-plan for Skånsø og Tranemose (nr. 61). Natura 2000-planen skal sikre gunstig bevaringsstatus for områdets udpegede arter og naturtyper. Området og truslerne mod de udpegede naturtyper og arter beskrives, og der fastlægges målsætninger og indsatser for naturtyperne og arterne. Der foretages en strategisk miljøvurdering af planen.

Må citeres med kildeangivelse.



## Indhold

|   |    |
|---|----|
| Forord .....  | 4  |
| Natura 2000-planlægning .....   | 5  |
| <i>Natura 2000-planen er bindende for myndighederne</i> .....             | 5  |
| Områdebeskrivelse .....   | 6  |
| Trusler mod områdets naturværdier .....                                   | 9  |
| Igangværende pleje og genopretning .....                                  | 10 |
| Tilstand og bevaringsstatus/prognose .....                                | 10 |
| <i>Vurdering af tilstand</i> .....  | 11 |
| <i>Vurdering af bevaringsstatus/prognose</i> .....                        | 12 |
| Målsætning .....  | 14 |
| <i>Overordnet målsætning for Natura 2000-området</i> .....                | 15 |
| <i>Konkrete målsætninger for naturtyper og arter</i> .....                | 16 |
| <i>Modstridende interesser</i> .....                                      | 16 |
| Indsatsprogram .....  | 17 |
| <i>Generelle retningslinjer</i> .....                                     | 17 |
| <i>Konkrete retningslinjer</i> .....                                      | 18 |
| <i>Forslag til mulige virkemidler</i> .....                               | 18 |
| Sammenhæng og synergi med vandplan .....                                  | 19 |
| Strategisk miljøvurdering .....   | 20 |
| Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning          | 21 |
| Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler<br>..... | 22 |
| Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver .....                | 23 |
| Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen .....                        | 26 |



Foto: Claus Bjørn Larsen

## Danmarks VIP-natur får egen bodyguard

Hvad har Skagens Gren, Silkeborgskovene og det Sydfynske Øhav til fælles? Eller klokkefrøen, fiskeørnen og gråsælen? De er alle en del af Danmarks særligt værdifulde natur, som vi er forpligtet til at passe godt på. Det samme gælder strandengen, højmosen og boblerevet. Natura 2000-områderne er et netværk af naturområder i EU, der indeholder særligt værdifuld natur set i et europæisk perspektiv. Natura 2000 skal sørge for, at alle 27 EU-lande drager omsorg for egne truede dyr, planter og natur.

Danmark har i alt 246 Natura 2000-områder. Hvert område får nu sin helt egen naturplan, der skal fungere som bodyguard. Det er i alt for mange år gået tilbage for naturens mangfoldighed. Nu skal planerne sørge for, at staten, kommuner og lodsejere drager omsorg for de naturtyper og plante- og dyrearter, der er truede sårbare eller sjældne i EU.

### Ny natur på vej

Naturplanerne er den hidtil største naturindsats, der nogensinde er sat i værk i Danmark. Budgettet er ca. 1,8 mia. kroner og vil i stor udstrækning blive finansieret af EU's landdistriktsmidler. Den planlagte indsats dækker ca. 1.600 km<sup>2</sup>, hvoraf de 40 km<sup>2</sup> er ny natur.

Der er planlagt hundredvis af nye vandhuller, som vil sikre levesteder for padder som klokkefrøen og vandsalamanderen. 200 km<sup>2</sup> løvskov skal beskyttes mod rydning, og flere hule, gamle og døde træer vil give levesteder for svampe, flagermus og insekter. Fiskeri på havet skal reguleres, så de unikke danske boblerev sikres mod at blive ødelagt af fiskeredskeer, og danske højmoser skal igen have mulighed for at få det bedre. Lige nu er de truet af udtørring og tilgroning. Med naturplanerne skal der ryddes krat og buske og gives bedre og mere naturlige vandforhold.

### Tilbagegangen stoppes

Som ny miljøminister er jeg glad for, at vi nu har en plan for at stoppe naturens tilbagegang i Natura 2000-områderne. Der må ikke ske yderligere skade på naturen. Planerne har været for længe undervejs under VK-regeringen. Natura 2000-områderne blev udpeget i årene 1998-2004, og tilbagegangen skulle være standset allerede sidste år.

Danmarks nye SRSF-regering vil føre en mere aktiv og fremsynet naturpolitik. De 246 Natura-områder har nu hver en bodyguard, mens regeringen laver en plan for hele Danmark. Naturplan Danmark skal sætte ambitiøse mål – ikke blot for den natur som findes i Natura 2000-områderne, men for hele den danske natur.

Lad os så komme i gang !

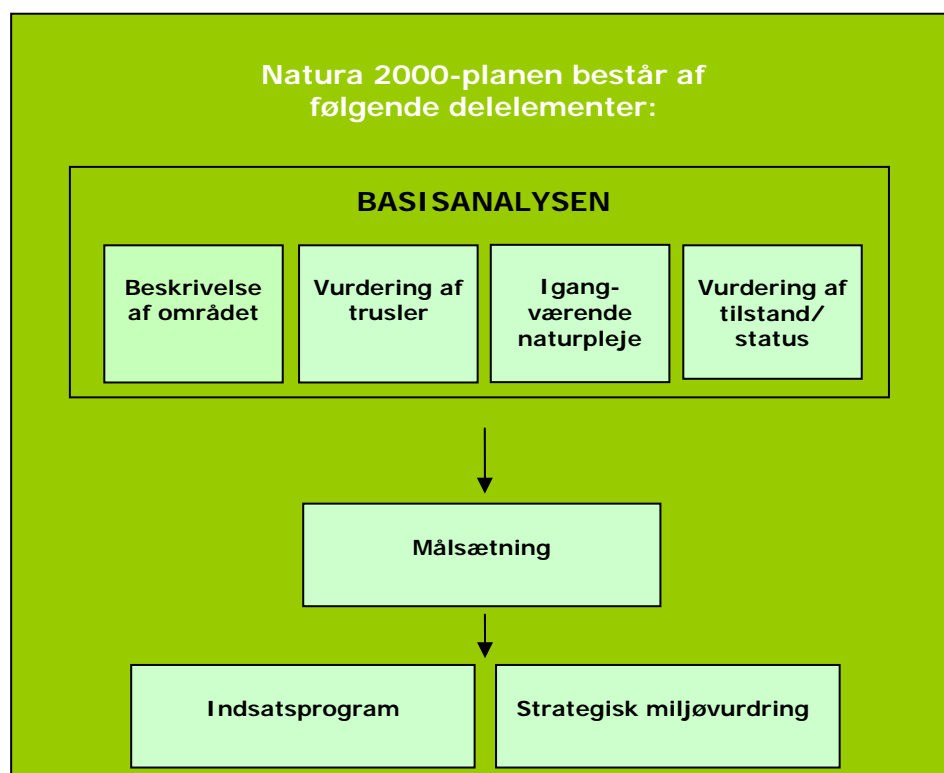
Med venlig hilsen  
miljøminister Ida Auken

## Natura 2000-planlægning

EU's Natura 2000-direktiver (Fuglebeskyttelses- og Habitatdirektiverne) forpligter Danmark til at gøre den nødvendige indsats for at sikre eller genoprette en række sjældne, truede eller karakteristiske naturtyper og arter. Gennem en målrettet indsats i de udpegede Natura 2000-områder bidrager Danmark til at sikre den europæiske natur og dens mangfoldighed.

Med henblik på at prioritere den nødvendige indsats udarbejder Naturstyrelsen en Natura 2000-plan, der dækker hvert af de udpegede beskyttelsesområder. Natura 2000-planen er en sammenfattende plan, som både indeholder Natura 2000-skovplan for de skovbevoksede fredskovpligtige arealer og Natura 2000-plan for øvrige områder samt arter.

Planen omfatter "udpegningsgrundlaget", dvs. de naturtyper og arter, som området er udpeget for. Natura 2000-planens indhold er vist i figur 1.



Figur 1. Opbygning af en Natura 2000-plan.

### **Natura 2000-planen er bindende for myndighederne**

Natura 2000-planen er bindende, således at alle myndigheder i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

## Natura 2000-plan

henhold til lovgivningen i øvrigt skal lægge Natura 2000-planen til grund. Planen er vedtaget i 2011, hvorefter kommunalbestyrelserne og Naturstyrelsen udarbejder bindende handleplaner, som skal sikre gennemførelsen af Natura 2000-planen. Direkte statslig opfølgning i form af bekendtgørelser o.l. sker dog på grundlag af Natura 2000-planen. Offentlige lodsejere kan vælge at gennemføre Natura 2000-planen direkte i deres drifts- og plejeplaner.

Natura 2000-planen tilsidesætter ikke øvrig lovgivning, og den indsats, som iværksættes for at sikre planens gennemførelse, skal have de fornødne tilladelser, dispensationer m.v. på grundlag af konsekvensvurderinger mm. Der er ikke gennemført en konsekvensvurdering i henhold til habitatdirektivets artikel 6.3 af de enkelte planer, idet der ikke i planen er taget konkret stilling til forvaltningsindsatsens præcise lokalisering eller valgt forvaltningsmetoder. Der er dog i Natura 2000-planen taget stilling til afvejning mellem modsatrettede naturinteresser i de tilfælde hvor sådanne allerede på nuværende tidspunkt i planlægningen kan forudses, og hvor en sådan afvejning er forbundet med og nødvendig for forvaltningen af området. Evt. konkrete konsekvenser af denne afvejning vil blive afklaret i forbindelse med gennemførelsen af planen og valg af virkemidler.

Natura 2000-planens målsætninger er bindende og skal desuden anvendes ved konsekvensvurdering i forbindelse med myndighedsudøvelse, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 408 af 1. maj 2007 (ændret ved bekendtgørelse nr. 1443 af 11. december 2007 med senere ændringer) om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter.

Indsatsprogrammets retningslinjer er ligeledes bindende og danner grundlag for områdets handleplan og eventuelle drifts- og plejeplaner.

Natura 2000-planen koordineres med vandplanen for hovedvandopland Limfjorden og bliver ligesom denne revideret hvert 6. år. De dele af Natura 2000-planen, der vedrører skovbevoksede fredskovspligtige arealer, revideres dog kun hvert 12. år.

### Områdebeskrivelse

Natura 2000-området har et areal på 84 ha og afgrænses som vist på bilag 1. Natura 2000-området består af Habitatområde nr. H54. På [Naturstyrelsens hjemmeside](http://www.naturstyrelsen.dk) (www.naturstyrelsen.dk) samt i figur 2 og bilag 2 er der angivet hvilke naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget.

| Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 54 |  |
|---|--|
| <b>Naturtyper:</b>                          | Lobeliesø (3110)<br>Brunvandet sø (3160)<br>Våd hede (4010)<br>Tør hede (4030) |
|   | Tidvis våd eng (6410)<br>Højmose (7110)<br>Tørvelavning (7150)                 |

Figur 2. Naturtyper der udgør udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området.

Natura 2000-området er beliggende nordvest for Vinderup på kanten af israndslinjen og er opbygget af senglaciale smeltvandsedimenter, der er fattige på næring og kalk. Området består af 57,5 ha landareal og 26,5 ha søareal. Heraf er 14 ha nedbrudt højmose, som ligger hen som sekundær brunvandet sø opstået ved tørvegravning.

Den sydlige del af området består af Skånsø omgivet af lysåbne naturtyper og plantage mens den nordlige del består af nedbrudt højmose (Tranemose) med omgivende hede og plantage. De to delområder er ret forskellige og behandles her hver for sig.



Den tidvis tørre bredzone af Skånsø rummer en spændende vegetation. Foto: Naturstyrelsen Vestjylland.

#### Skånsø-området

Natura 2000-områdets eneste større sø, Skånsø (12,5 ha), er dannet i et dødishul og det topografiske opland er kun ca. 110 ha. Oplandet er domineret af plantage samt våd og tør hede samt mindre arealer med tørvelavning. Skånsø er en lobeliesø med forekomster af karak-

terarterne sekshannet bækarve, sortgrøn brasenføde, strandbo og tvepibet lobelie. Alle arterne forekommer almindeligt til hyppigt i søen. På den tidvis tørre bredzone vokser der krybende ranunkel og fin bunke. I tørvelavninger i umiddelbar nærhed af søen vokser der liden ulvefod samt liden og rundbladet soldug. Våd hede findes særligt øst og nord for søen, hvor der er en del opvækst af træer og buske.

#### *Tranemose-området*

Tranemose er en af resterne af et tidligere meget stort mosekompleks vest for Flyndersø. Mosen fremstår i dag i meget ringe tilstand forårsaget af dårlige hydrologiske forhold. I midten af mosen findes en sekundær brunvandet sø dannet i forbindelse med tørvegravning omkring århundredeskiftet. Også i arealerne omkring søen er der gravet eller skrabet tørv. Tørven består af *Sphagnum* tørv i forskellige grader af omsætning og indikerer, at området, ligesom den nærliggende Rønbjerg Mose, tidligere har været en aktiv højmose. Oplandet til den nedbrudte højmose i Tranemose er ca. 135 ha. I oplandet findes arealer med tør hede samt plantage. Hederne er flere steder under tilgroning med buske og træer og fremstår gammel og uplejet. Der findes også mindre områder med jord i omdrift samt fire småsøer.



*Skånsø er en Lobeliesø (søbred med småurter). Her ses lobelie i blomst. Arten vokser kun i næringsfattige søer. Foto: Naturstyrelsen Vestjylland.*



## Natura 2000-plan

Undervandsvegetationen er ret artsfattig i den brunvandede sø i Tranemose, og den domineres helt af tørvemosser. På sigt vil søen som en naturlig succession gro til med tørvemosser. Dette er en langsom, men naturlig proces, der vil betyde, at flere af de nuværende arter vil forsvinde igen. Søen vil således set i et meget langt tidsperspektiv vokse til og forsvinde til fordel for regeneration af hængesæk og sekundær aktiv højmose.

Inden for Natura 2000-området er der ingen fredede områder. Alle arealer indenfor området er privatejede. Ca. 98 % af området er beskyttet af § 3 lovgivningen, enten som hede, mose eller sø.

I basisanalyserne for Natura 2000-området Skånsø og Tranemose findes der en mere detaljeret gennemgang af arterne og naturtyperne på områdets udpegningsgrundlag. Se [Naturstyrelsens hjemmeside](http://www.naturstyrelsen.dk) (www.naturstyrelsen.dk).

Natura 2000-området ligger i Holstebro Kommune og indenfor vandplanområdet hovedvandopland Limfjorden.

### Trusler mod områdets naturværdier

I det følgende afsnit skal de oplyste trusler forstås som påvirkninger af naturtyper og arter, der er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området. Trusler er i den forbindelse aktuelt forekommende og konkrete påvirkningsfaktorer, der enkeltvis eller i samvirkning vil kunne forhindre, at naturtyperne og arterne opnår gunstig bevaringsstatus. Det kan dog også være potentielle påvirkningsfaktorer i det omfang, at der er viden om, at påvirkningerne periodevis er forekommet i området, men aktuelt ikke er til stede. Aktuelle påvirkninger, der f.eks. reguleres internationalt eller i anden sammenhæng, og derfor ikke er et anliggende for Natura 2000-planen, kan også fremgå, men vil ikke være en del af denne Natura 2000-plans indsatsprogram.

*Arealreduktion/fragmentering.* Arealerne med våd og tør hede er formindsket ved tilgroning med træer og buske. Heden er delt op i mindre lysåbne arealer i de skovprægede og tilgroede dele af hederne.

*Næringsstofbelastning.* Næringsstofbelastning med kvælstof fra luften overskrider laveste ende af tålegrænseintervallet for alle naturtyper på udpegningsgrundlaget. For højmose/nedbrudt højmose og tørvelavning er også højeste ende af tålegrænseintervallet overskredet. Næringsstofbelastning kan føre til, at Skånsø på længere sigt får reduceret sigtdybde, så dækningsgraden af grundskudsplanter i søen enten forsvinder eller reduceres.

*Tilgroning.* En del hedearealer med tør og våd hede og tørvelavning

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

er tilgroet med især skovfyr og bjerg-fyr. Andre arealer er under tilgroning med bjerg-fyr, bævreasp og birk.

*Uhensigtsmæssig hydrologi.* Unaturlige vandstandsforhold, i form af afvandingsgrøfter, er en trussel for højmose/nedbrudt højmose, lobeliesø og en del af de våde heder ved Skånsø.

*Invasive arter.* Der er opvækst af bjerg-fyr flere steder i habitatområdet.

### **Igangværende pleje og genopretning**

På omkring 2 ha i området er der indgået aftale om miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger (MVJ). På hedearealerne omkring Tranemose er der foretaget rydning af træer, men uden at det fældede materiale er blevet fjernet. I de nærmeste omgivelser af Skånsø bliver opvækst ryddet. Udover de nævnte tiltag, er der ikke kendskab til konkrete pleje- eller genopretningsplaner.



*Nedbrudt højmose med afvandingsgrøft i Tranemose. Området var tidligere højmose. Pga. afvandning fremstår de centrale dele i dag som nedbrudt højmose. Foto: Naturstyrelsen Vestjylland.*

### **Tilstand og bevaringsstatus/prognose**

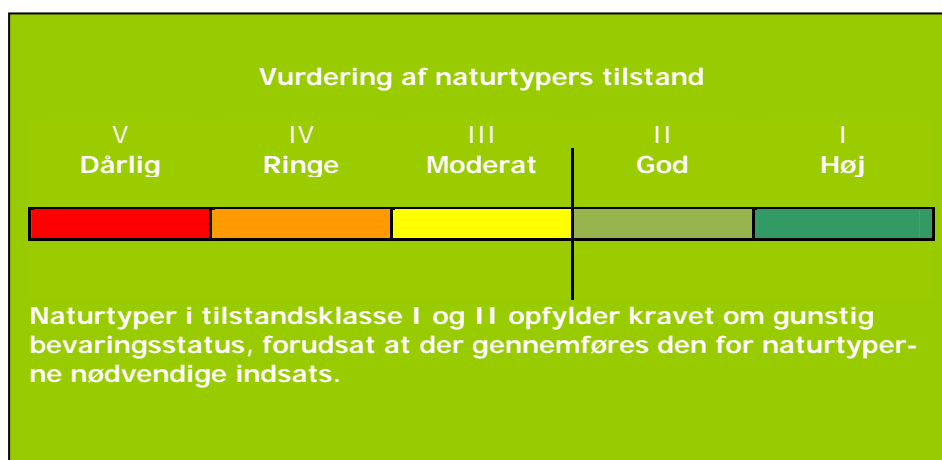
For nogle naturtyper er der udviklet et system til vurdering af den enkelte naturtypes aktuelle *tilstand*, som er et udtryk for typens aktuelle naturindhold og en række andre målbare faktorer.

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

*Bevaringsstatus* for naturtyper og arter er derimod en vurdering af, hvordan deres tilstand vil være i fremtiden, såfremt der ikke sker ændringer i udnyttelsen og i de trusler, der eksisterer i dag. Der er således tale om en *prognose* for arternes og naturtypernes udviklingsretning. I de følgende afsnit er der nærmere beskrevet tilstand og bevaringsstatus/prognose for områdets naturtyper og arter.

### **Vurdering af tilstand**

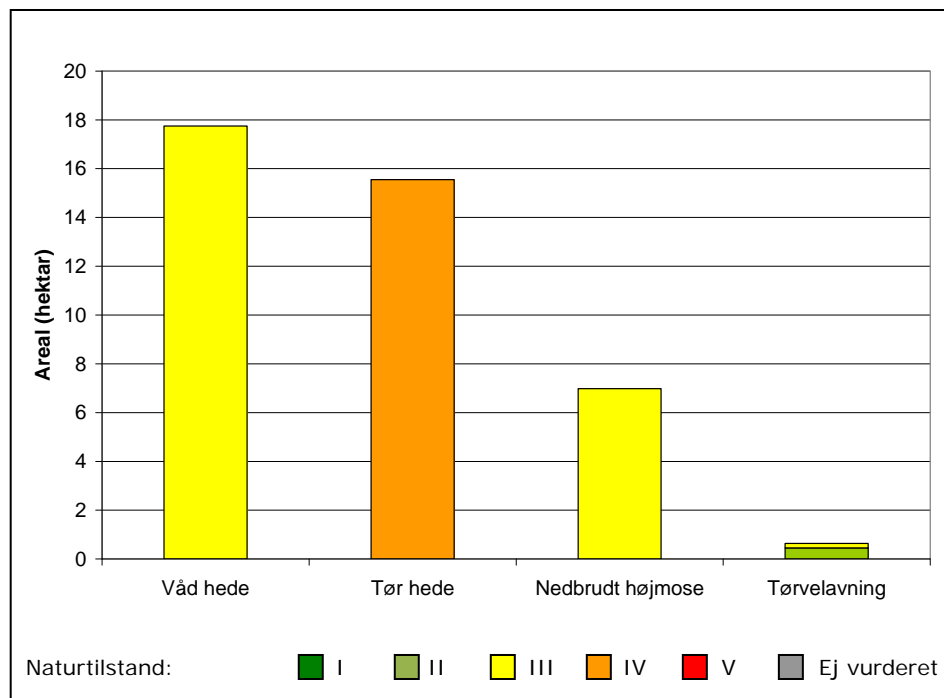
Der er foretaget en vurdering af tilstanden i 23 lysåbne naturtyper og 10 skovtyper. Naturtyperne er kortlagt i dels basisanalyserne, dels i en efterfølgende kortlægning. Desuden er tilstanden vurderet for udvalgte forekomster af 5 søtyper. Vurderingen bygger på et system, der inddeler forekomster af Habitatdirektivets naturtyper i 5 tilstandsklasser (figur 3), hvor I (høj) er bedst og V (dårlig) er værst. Som led i beregningen af tilstanden beregnes både et artsindeks, baseret på indholdet af plantearter i en cirkel med radius på 5 m og et strukturindeks, baseret på vegetationshøjden, opvækst af vedplanter, forekomst af drængrøfter m.m.



Figur 3. Tilstandsklasser for naturtyper.

Strukturindeks og artsindeks for den enkelte naturtype vægtes sammen til naturtypens tilstandsklasse på arealet. Et højt strukturindeks kombineret med et lavt artsindeks viser, at naturarealet har forudsætninger for et højt naturindhold, men at de karakteristiske arter ikke er til stede. Et højt artsindeks kombineret med et lavt strukturindeks kan anvendes som et redskab til at lokalisere artsrige forekomster med et stort behov for pleje eller anden indsats.

I figur 4 er vist naturtilstanden for Natura 2000-områdets naturtyper. I området findes der 4 småsøer på under 5 ha som alle er tilstandsvurderet, men disse er ikke er medtaget i figuren.



Figur 4. Naturtilstand for de af Natura 2000-områdets naturtyper, som er tilstandsvurderet.

Naturtyperne i Natura 2000-området har overvejende en moderat eller ringe naturtilstand. Dette kan henføres til en eller flere af følgende faktorer: tilgroning med træer, buske og blåtop, manglende aldersvariation i lynghede og dårlig hydrologi for de våde naturtyper.

Der er kortlagt 4 forekomster af brunvandet sø, hvoraf 3 har god eller høj naturtilstand og 1 har moderat.

Se kort med tilstandsvurdering af de enkelte forekomster i Natura 2000-området på [Naturstyrelsens hjemmeside](http://www.naturstyrelsen.dk) (www.naturstyrelsen.dk) under "Se på kort".

Der er endnu ikke udviklet et system til vurdering af tilstanden for større søer, derfor er Skånsø ikke tilstandsvurderet.

#### **Vurdering af bevaringsstatus/prognose**

Miljømålsloven og skovloven fastsætter som et overordnet mål, at naturtyper og arter, som Natura 2000-områderne er udpeget for, skal have en gunstig bevaringsstatus. Gunstig bevaringsstatus er defineret i Habitatdirektivet (figur 5).

### Gunstig bevaringsstatus

En naturtypes "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- det naturlige udbredelsesområde og de arealer, det dækker inden for dette område, er stabile eller i udbredelse, og
- den særlige struktur og de særlige funktioner, der er nødvendige for dets opretholdelse på langt sigt, er til stede og sandsynligvis fortsat vil være det i en overskuelig fremtid, samt når
- bevaringsstatus for de arter, der er karakteristiske for den pågældende naturtype, er gunstig

En arts "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- data vedrørende bestandsudviklingen af den pågældende art viser, at arten på langt sigt vil opretholde sig selv som en levedygtig bestanddel af dens naturlige levesteder, og
- artens naturlige udbredelsesområde hverken er i tilbagegang, eller der er sandsynlighed for, at det inden for en overskuelig fremtid vil blive mindsket, og
- der er og sandsynligvis fortsat vil være et tilstrækkeligt stort levested til på langt sigt at bevare dens bestande

Figur 5. Habitatdirektivets definition af gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau for naturtyper og arter.

Gunstig bevaringsstatus skal generelt opnås inden for hver af Danmarks to biogeografiske regioner, nemlig den kontinentale og den atlantiske region. Gunstig bevaringsstatus skal dog ifølge EU's vejledning til direktivets artikel 6 også anvendes på de enkelte Natura 2000-områder, men der findes ingen retningslinjer for, hvorledes denne vurdering skal foretages. Den første Natura 2000-plan laves på grundlag af tilgængelig viden og derfor alene ud fra en prognose for de enkelte naturtyper og arters udvikling.

Prognosen for de kortlagte naturtyper er bestemt på områdeniveau ud fra de enkelte forekomsters naturtilstand og aktuelle trusler og inddeles i *gunstig* eller *ugunstig prognose*. Naturtyper i tilstandsklasse I (høj tilstand) eller II (god tilstand) har en gunstig prognose, hvis det vurderes, at tilstanden også kan opretholdes på langt sigt. I mange tilfælde forudsætter det, at der gennemføres den for naturtyperne nødvendige indsats i form af naturpleje, begrænsning af næringsstofftilførsel, forbedring af hydrologiske forhold m.m. Prognosen for de øvrige naturtyper og alle arterne er baseret på den bedste tilgængelige viden. Her benyttes begreberne *vurderet gunstig*, *vurderet ugunstig* og *ukendt prognose*.

I Natura 2000-området er der foretaget følgende vurdering af prognosen for naturtyper og arter:

## Natura 2000-plan

Prognosen er gunstig eller vurderet gunstig for:

- Ingen af naturtyperne på udpegningsgrundlaget.

Prognosen er ugunstig eller vurderet ugunstig for:

- Højmose/nedbrudt højmose, tørvelavning, lobeliesø og brunvandet sø, og da højeste ende af tålegrænseintervallet for kvælstofdeposition er overskredet. Tørvelavninger er endvidere påvirket af tilgroning og højmose/nedbrudt højmose og lobeliesø af dårlig hydrologi pga. grøftning.
- Tør hede og våd hede, da den laveste ende af tålegrænseintervallet for kvælstofdeposition er overskredet for naturtyperne. Naturtyperne er endvidere fragmenterede og præget af tilgroning. Herudover er våd hede påvirket af dårlig hydrologi.

Prognosen er ukendt for:

- Tidvis våd eng pga. manglende viden om naturtypens forekomst inden for området.

### Målsætning

Det overordnede mål er at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget i de enkelte Natura 2000-områder (jf. dog nedenfor om eventuelle modstridende interesser).

Der opstilles en **overordnet målsætning** for området. Den overordnede målsætning angiver det overordnede sigte for, hvorledes området skal udvikle sig både for at sikre områdets integritet og en gunstig bevaringsstatus for arter og naturtyper. Målsætningen skal endvidere fremhæve de naturtyper og arter, der udgør den største arealandel af området, og endelig fremhæves forekomster af naturtyper og arter, der har stor vigtighed på nationalt og/eller biogeografisk niveau. En vurdering af denne betydning foretages efter følgende kriterier:

- Stort areal, levested eller bestand
- Få forekomster
- Truede naturtyper og arter
- Særlige danske ansvarsområder

Der opstilles desuden mere **konkrete målsætninger**, der fastlægger de langsigtede mål for udviklingen i areal og tilstand for de enkelte naturtyper og arters levesteder. Målfastsættelsen tager udgangspunkt i den tilstand, som er vurderet for naturtyper og arters levested efter tilstandsvurderingssystemet. Hvor der ikke er udviklet et sådant system, skal gunstig bevaringsstatus sikres eller genoprettes på baggrund af bedste faglige viden.

Såvel overordnet målsætning som de konkrete målsætninger rækker ud over 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

potentialet i de lokale naturforhold. Målsætningerne afspejler desuden en afvejning af eventuelle modstridende interesser efter retningslinjer angivet i By- og Landskabsstyrelsen 2009: "Retningslinjer for den statslige Natura 2000-planlægning: Målfastsættelse og indsatsprogram".

### ***Overordnet målsætning for Natura 2000-området***

#### *Skånsø-området*

Det overordnede mål for Skånsø-området er, at lobeliesøen Skånsø fortsat sikres en god vandkvalitet, herunder at undervandsvegetationen fortsat domineres af de naturtypekarakteristiske grundskudsplanter. De våde heder og tørvelavninger omkring Skånsø prioriteres højt. De terrestriske naturtypers areal øges dels ved at sikre en for naturtyperne mere hensigtsmæssig hydrologi dels ved en mere hensigtsmæssige pleje/drift.

#### *Tranemose-området*

Konvertering af naturtyper til højmoser i Tranemose prioriteres højt. Den sekundære brunvandede sø i Tranemose nedprioriteres derfor på sigt til fordel for højmoser. Søen sikres i sin resterende levetid en god vandkvalitet, således at der er grundlag for naturlig succession mod hængesæk og højmoser. De omgivende tørre og våde heder sikres en god-høj naturtilstand. Naturtyperne sikres mod tilgroning og der skal skabes bedre sammenhæng mellem forekomsterne.

Natura 2000-områdets økologiske integritet sikres i form af en for naturtyperne hensigtsmæssig drift/pleje og hydrologi, en lav næringsstofbelastning og gode sprednings- og etableringsmuligheder.

#### *Baggrund for den overordnede målsætning*

I N61 er der speciel fokus på højmoser/nedbrudt højmoser, lobeliesø, fugtig tørvelavning, og våde dværgbusksamfund (våd hede).

#### *Skånsø*

Lobeliesøen Skånsø udgør en stor del af den sydlige del af Natura 2000-området. Vandkvaliteten er god og søen rummer en naturtypekarakteristisk vegetation med flere sjældne arter. Området omkring Skånsø rummer flere mindre partier med tørvelavninger med forekomster af karakteristiske arter som liden ulvefod og soldug, arter hvis eksistens kan trues af dårlig hydrologi, eutrofiering og tilgroning. Våd hede er en truet naturtype, og derfor bør der lægges vægt på, at sikre naturtypen en god tilstand og udvide naturtypens areal såfremt de naturgivne forhold muliggør dette.

Tranemose: De våde partier i Tranemose er kortlagt som nedbrudt højmoser og genopretning af forholdene til sikring af aktiv højmoser

prioriteres højt. Naturtypen brunvandet sø, som forekommer i Tranemose, skal betragtes som sekundær naturtype opstået på grund af tørvegravning, og skal på sigt nedprioriteres til fordel for genopretning af højmose. Forhold som betinger en udtørring af nedbrudt højmose, søges forhindret, således at der igen opstår aktiv tørvedannelse, hvor der nu er nedbrudt højmose. Områdets tørre heder er reduceret væsentligt i areal pga. tilgroning i nyere tid og lyngen fremstår i dag gammel og med lav aldersvariation på grund af manglende hedepleje. En udvidelse af hedearealet vil forbedre grundlaget for de tilknyttede dyre- og plantearter.

### **Konkrete målsætninger for naturtyper og arter**

Der opstilles følgende konkrete målsætninger, som fastlægger de langsigtede mål for naturtyper i Natura 2000 området:

- *Naturtyper skal have en gunstig bevaringsstatus.*
- *For naturtyper, der er vurderet til naturtilstandsklasse I eller II og gunstig prognose skal udviklingen i deres areal og tilstand være stabil eller i fremgang.*
- *For naturtyper, der er vurderet til naturtilstandsklasse III-V og/eller ugunstig prognose skal udviklingen i deres naturtilstand være i fremgang, således at der opnås naturtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed dertil. Det samlede areal af naturtypen skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det. Aktiv højmose genoprettes i Tranemose. Arealet med våd hede udvides såfremt arealet er begrænset af forhold som har udtørret arealerne og tilgroning.*
- *For naturtyper uden tilstandsvurderingsystem og/eller med en ukendt prognose er målsætningen gunstig bevaringsstatus.*
- *Naturtypeforekomster i artsklasse I målsættes til tilstandsklasse I og skal søges udvidet/sammenkædet, hvis de naturgivne forhold gør det muligt.*

### **Modstridende interesser**

En målsætning om gunstig bevaringsstatus for en bestemt naturtype kan indebære en nedprioritering af en anden naturtype eller art, og det er nødvendigt at foretage et valg.

På sigt opstår modstridende interesser i forhold til at genoprette højmose på bekostning af sekundær brunvandet sø, nedbrudt højmose og hede. Højmose skal prioriteres frem for andre naturtyper. Brunvandede søer vil ved naturlig succession kunne udvikle sig til hængesæk og højmose, og her vurderes det, at det er acceptabelt at hele arealet af brunvandet sø på sigt udvikler sig mod højmose. Ligeledes prioriteres højmose frem for våd og tør hede. Våd hede har i både den kontinentale og atlantiske region nationalt haft stor tilbagegang, og skal prioriteres frem for tør hede. Dette skal også ses i lyset af, at området rummer potentiale for, at udvide tør hede.



## Indsatsprogram

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelsesdirektivernes krav om gunstig bevaringsprognose er en opgave, som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats over flere planperioder. Det er derfor nødvendigt at prioritere indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode er formuleret i 4 sigtelinjer, som lægger niveauet for indsatsen i planperioden. Sigtelinjerne er beskrevet i bilag 3.

Indsatsprogrammet der bygger på de 4 sigtelinjer beskriver indsatsen i den første planperiode 2010-2015 (for skovbevoksede fredskovs-pligtige arealer dog frem til 2021).

Indsatsprogrammet består af en række **generelle retningslinjer**, som skal sikre den eksisterende naturtilstand. De generelle retningslinjer gælder for alle arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget, og den nødvendige indsats vil efterfølgende blive konkretiseret i de kommunale/statslige handleplaner.

Indsatsprogrammet består desuden af en række **konkrete retningslinjer**, som skal sikre små naturarealer, ubeskyttede naturarealer og særligt truede arter og naturtyper. De konkrete retningslinjer giver en nærmere beskrivelse af den indsats, som i disse særlige tilfælde skal indarbejdes i de kommende handleplaner.

Indsatsprogrammet indeholder ikke bindende krav til kommunernes, Naturstyrelsens eller andre offentlige lodsejeres brug af de virkemidler og tiltag, som skal sikre den nødvendige indsats. Virkemidler og tiltag prioriteres og konkretiseres i handleplanerne eller i andre opfølgende tiltag.

Indsatsprogrammet for Natura 2000-området omfatter nedenstående generelle og konkrete retningslinjer, som tillige er vist oversigtligt i bilag 2.

### **Generelle retningslinjer**

*Indsatser efter sigtelinje 1. Areal og tilstand af udpegede naturtyper og levesteder for udpegede arter må ikke gå tilbage eller forringes.*

- 1.1 Reduktion af kvælstof-deposition fra luften på områdets habitatnaturtyper sker ved administration af husdyrgodkendelsesloven, der med ændringen af 10. februar 2011 har fastlagt et særligt beskyttelsesniveau af hensyn til bevaringsmålsætningen i Natura 2000-planlægningen. Den øvrige tilførsel af næringsstoffer til naturtyperne reduceres, herunder fra dræntilløb og fodring.*

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

- 1.2 *Der sikres den for naturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi på arealer med lobeliesø, brunvandet sø, våd hede, højmose/nedbrudt højmose og tørvelavning.*
- 1.3 *De terrestriske naturtyper skal sikres en hensigtsmæssig ekstensiv drift og pleje.*

### **Konkrete retningslinjer**

*Indsatser efter sigtelinje 2. Små og fragmenterede habitatnaturtyper og levesteder for arter, som ikke kan opretholdes ved drift af det nuværende areal alene, sikres ved arealudvidelse, sammenkædning af arealer, pleje af naboarealer og/eller etablering af spredningskorridorer.*

- 2.1 *Tør hede øges med op til 8 ha. hvor det er muligt.*

*Indsatser efter sigtelinje 3. Naturtyper og levesteder, som ikke er beskyttet af natur- og miljølovgivningen skal sikres.*

- 3.1 *Konstaterede forekomster af habitatnaturtyper, der ikke er omfattet af lovgivningen, skal sikres mod ødelæggelse.*

*Indsatser efter sigtelinje 4. Der skal gøres en særlig indsats for naturtyper og arter, hvis biogeografiske status er i fare for at blive alvorligt forringet i 1. planperiode.*

- 4.1 *Arealet med lysåben, naturlig næringsfattig højmose ved Tranemose øges, og der etableres den for naturtypen mest hensigtsmæssige hydrologi på og omkring arealerne og den mest hensigtsmæssige pleje til fremme af naturtypen.*
- 4.2 *Ved Skånsø øges arealet med våd hede med op til 4 ha såfremt de naturgivne forhold muliggør dette.*

### **Forslag til mulige virkemidler**

Kommunerne, Naturstyrelsen og andre offentlige lodsejere/myndigheder udarbejder handleplaner, vælger virkemidler og foretager den konkrete forvaltning indenfor rammerne af indsatsprogrammet. Mulige virkemidler nævnt i bilag 2 skal derfor betragtes som eksempler på, hvorledes indsatsprogrammet kan gennemføres.



*Den tidvis tørre bredzone af Skånsø afløses mod venstre af naturtypen våd hede. Foto: Naturstyrelsen Vestjylland.*

## **Sammenhæng og synergi med vandplan**

Natura 2000-planen er koordineret med vandplanen. Ifølge Vandrammedirektivet må tilstanden af vandområderne ikke forringes, og vandplanens indsatsprogram vil generelt forbedre den eksisterende vandkvalitet i større søer, vandløb, fjorde og kystvande. Forbedringen sker ved reduktion i tilførslen af næringsstoffer og miljøfarlige stoffer samt stedvis sikring af en mere naturlig hydrologi i ådale. Vandplanen vil desuden forbedre de fysiske forhold og sikre kontinuiteten på udvalgte vandløbsstrækninger. Disse indsatser forventes i de fleste tilfælde at bidrage til at forbedre tilstanden i de vandafhængige habitatnaturtyper og i levestederne for de arter, der er tilknyttet vand. Der er gode muligheder for at opnå andre synergieffekter mellem de 2 planer, men i enkelte tilfælde kan der opstå konflikter, f.eks. hvor indsats efter vandplanen medfører oversvømmelser af habitatnaturtyper eller levesteder for arter.

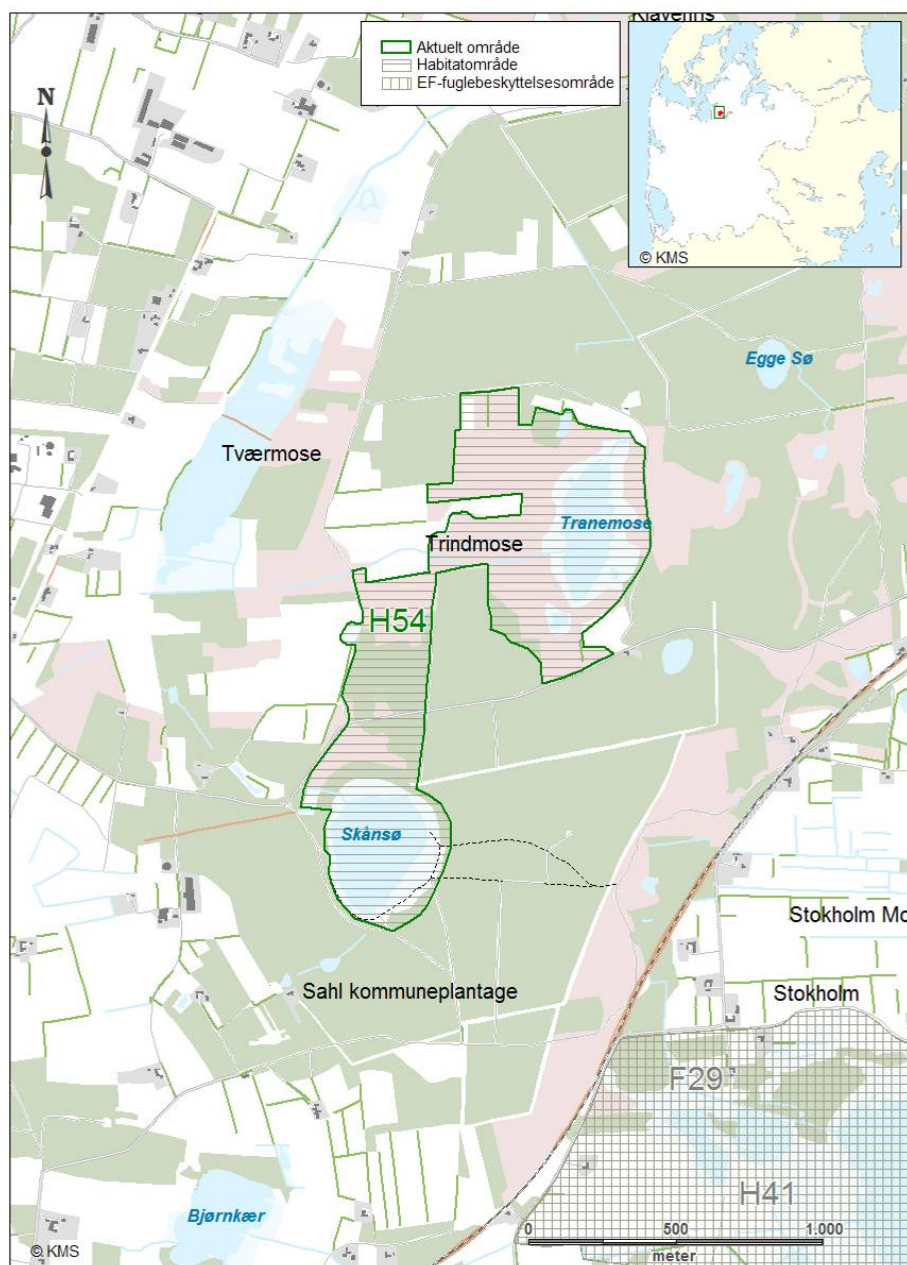
Planlagt indsats efter vandplanen der kan påvirke udpegningsgrundlaget i et Natura 2000-område væsentligt, skal konsekvensvurderes i henhold til habitatdirektivets artikel 6, stk. 3. Indsatsen kan i givet fald kun gennemføres, hvis det på grundlag af bedste faglige viden dokumenteres, at aktiviteten ikke vil skade bevaringsmålsætningen for området. Potentielle konflikter mellem Vand- og Natura 2000-planen skal som udgangspunkt afdækket i forbindelse med vedtagelse af vandplanen.

### **Strategisk miljøvurdering**

I medfør af Bekendtgørelse nr. 936 af 24. september 2009 af lov om miljøvurdering skal der foretages en miljøvurdering af planer og programmer, der omhandler fysisk planlægning og arealanvendelse, eller som kan påvirke et internationalt beskyttelsesområde væsentligt.

I bilag 4 er der udarbejdet en miljørapport, der belyser konsekvenserne ved at gennemføre Natura 2000-planen for område nr. 61.

## Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning



Natura 2000-områdets afgrænsning. Natura 2000-området består af habitatområde H54 (vandet skravering). Andre Natura 2000-områder er vist med grå afgrænsning og skravering.

## **Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler**

En opsummering af Natura 2000-planens indhold, mål og indsatsprogram findes samlet i Bilag 2 - opdelt på de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for det på gældende Natura 2000-område.

Se [Naturstyrelsens hjemmeside](http://www.naturstyrelsen.dk) (www.naturstyrelsen.dk) – under opslag om plan for dette Natura 2000-område.

Bilaget indeholder endvidere en oversigt over mulige virkemidler, der er eksempler på, hvordan indsatsprogrammet kan gennemføres.

Sammen med bilag 2 findes på hjemmesiden baggrundsmateriale for planerne samlet i basisanalyse og tillæg til basisanalyse samt henvisning til kort over forekomst af de kortlagte og tilstandsvurderede naturtyper.

### **Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver**

Ved igangsætningen af Natura 2000-planprocessen blev der identificeret en række væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver. På baggrund heraf blev der opstillet 4 sigtelinjer, der formulerer prioriteringen af den nødvendige indsats. Sigtelinjerne sætter dermed rammerne for Natura 2000-planlægningen.

De overordnede rammer er formuleret i nedenstående bilag. Teksten indgik i idéfasen for vand- og naturplanlægningen, juni–december 2007.

Antallet af naturtyper, der kortlægges og tilstandsvurderes er siden udvidet.

#### **Væsentlige naturopgaver**

Miljøministeriet har udarbejdet en oversigt over væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen. Det er de opgaver, som tillægges den højeste prioritet i 1. planperiode fra 2010 til 2015:

#### **Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen:**

Danmark er ifølge Habitatdirektivet forpligtiget til at iværksætte de nødvendige foranstaltninger, der sikrer eller genopretter en gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør habitatområdernes udpegningsgrundlag.

Samtidig er Danmark forpligtet til, via gennemførelsen af Fuglebeskyttelsesdirektivet, at træffe egnede foranstaltninger med henblik på at beskytte yngle- og rasteområder for en række fuglearter.

#### **Væsentlige trusler mod naturen**

En række faktorer udgør de væsentligste trusler mod de direktivudpegede naturtyper og arter:

**Næringsstofbelastning** medfører markante forringelser af terrestriske naturtyper, søer, vandløb og kystnære farvande først og fremmest som følge af gødsning, afstrømning fra markarealer og kvælstofnedfald. Store mængder næringsstoffer i naturen fremmer ensartede næringskrævende artssamfund på bekostning af et alsidigt plante- og dyreliv og medfører forringede forhold for den biologiske mangfoldighed og naturtyper og arter;

**Tilgroning** ændrer på afgørende vis levevilkårene for en række plante- og dyrearter, herunder fuglene. Det truer også især lysåbne naturtyper som moser, enge, klitter, heder, overdrev men også egeskove ofte som følge af manglende eller utilstrækkelig drift;

**Fragmentering** skaber isolation af arternes bestande, hvorved de risikerer at uddø. Foruden et direkte tab af naturareal, forringes de eksisterende naturtypers tilstand og deres økologiske funktioner;

**Udtørring** er en vedvarende trussel mod mange våde naturtyper og de tilhørende arter som følge af en ændring i de naturlige vandforhold;

**Invasive arter** er ikke hjemmehørende arter, der spreder sig. De optager plads og fortrænger det oprindelige plante- og dyreliv og findes i dag på mange naturarealer;

**Forstyrrelse** kan være en afgørende faktor navnlig for truede og sårbare arter, der på grund af levevis og specifikke krav til levested, vil være følsomme overfor menneskelige aktiviteter. Ofte vil truslerne påvirke i samme retning. For eksempel er tilgroning ofte en effekt af næringsstof-belastning og udtørring, tillige er presset på mange arter højt på grund af fragmentering, og det øges yderligere med forekomst af for eksempel invasive arter og menneskelig forstyrrelse.

#### **Overordnet målsætning**

Målsætningen er, at de udpegede naturtyper og arter på sigt opnår "gunstig bevaringsstatus". Der skal opstilles en langsigtet målsætning for hvert af de udpegede Natura 2000-områder.

Målsætningen rækker udover 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold og i de udpegede områder som helhed.

#### **Sigtelinjer for indsatsen i 1. planperiode**

Natura 2000-planen skal under hensynstagen til den overordnede målsætning opstille konkrete retningslinjer for indsatsen i 1. planperiode for hvert enkelt beskyttelsesområde. Det kan være en indsats, som strækker sig ud over planperioden, men som skal iværksættes nu.

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelses-direktivernes krav om "gunstig bevaringsstatus" er en opgave, som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats. Det er derfor nødvendigt at prioritere og målrette indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode fokuserer på at sikre naturtilstanden for udpegede naturtyper og bestandene for udpegede arter. Der vil på baggrund af naturmæssige forskelligheder være regionale forskelle i gennemførelsen af indsatsen.

#### **Sikring af naturtilstanden af eksisterende naturarealer og arter i beskyttelsesområderne**

Ifølge direktiverne skal de naturtyper og arter, der udgør områdernes udpegningsgrundlag, have en gunstig bevaringsstatus. Der er således en forpligtigelse til at sikre naturen mindst samme tilstand som ved



direktivernes ikrafttræden. Dette kræver ofte en løbende driftsindsats og en vedvarende indsats mod næringsstofbelastningen på de eksisterende naturarealer for at opretholde eller genoprette dem i samme tilstand.

### **Sikring af de små naturarealer**

De små naturarealer er ofte i dårlig naturtilstand, blandt andet fordi de er så små, at påvirkningen fra omgivende arealer har stor betydning. En udvidelse af små naturarealer indenfor beskyttelsesområderne samt eventuelt sammenkædning af arealer via spredningskorridorer og trædesten kan være nødvendig for at opretholde naturtilstanden også på længere sigt.

### **Sikring af naturtyper og levesteder som lovligt kan ødelægges**

Der skal ske en sikring af de naturtyper og levesteder, der ikke er beskyttet mod aktiviteter, som direkte kan ødelægge dem. Det drejer sig for eksempel om skovens naturtyper og sten- og boblerev på havet. Der vil derudover være andre ikke beskyttede levesteder for visse af direktivernes arter, hvor en sikring kan være nødvendig, for eksempel for visse fuglearter.

### **Indsats for truede naturtyper og arter**

For naturtyper og arter, hvis status på landsplan er i fare for at blive voldsomt forringet i 1. planperiode, og hvor der er en fare for, at de forsvinder fra den danske natur på sigt kan en egentlig naturgenopretningsindsats og/eller målrettet drift være nødvendig. Som eksempler på truede naturtyper og arter kan nævnes højmoser, eremit og sorterterne.

Natura 2000-planlægningen fastlægger desuden retningslinjer for myndighedernes skønsmæssige beføjelser efter lovgivningen i øvrigt.

### **Natura 2000 og Vandrammedirektivet**

Gennemførelsen af Vandrammedirektivet og vandplanerne forventes at bidrage til at imødegå nogle af ovennævnte trusler. Eksempelvis genskabes nye naturområder i ådale, og vandkvaliteten vil blive forbedret. Omfanget af synergieffekten mellem Natura 2000 og Vandrammedirektivet vil blive tydelig undervejs i planprocessen. For vandforekomster, der også er omfattet af Natura 2000-direktiverne, vil det strengeste af miljømålene være gældende.

Med målbekendtgørelsen er der fastlagt nærmere retningslinjer for fastsættelse af mål i Natura 2000-områderne og defineret en 5-trinsskala for naturtilstanden i 23 lysåbne naturtyper. Et tilsvarende tilstandssystem er under udarbejdelse for de 10 skovnaturtyper og for direktivernes arter. På et senere tidspunkt vil et tilstandssystem for såvel de ferske som de marine naturtyper blive udarbejdet.

## **Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen**

### **Miljørapport for Natura 2000-planen for område nr. N61 Skånsø og Tranemose**

- kan læses på [Naturstyrelsens hjemmeside](http://www.naturstyrelsen.dk), se [www.naturstyrelsen.dk](http://www.naturstyrelsen.dk) under opslag om plan for dette Natura 2000-område.





Naturstyrelsen  
Haraldsgade 53  
2100 København Ø  
[www.nst.dk](http://www.nst.dk)